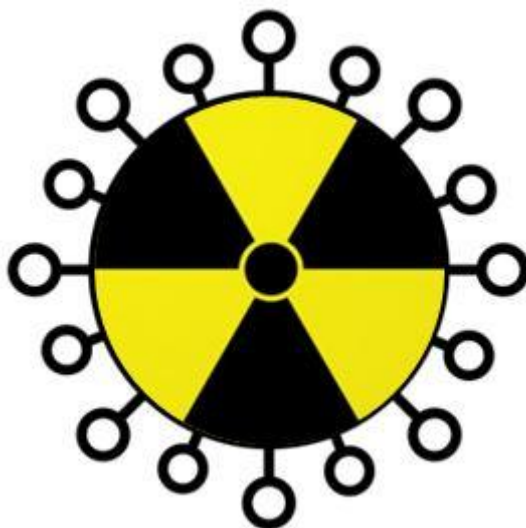

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

**Organizacija radioloških odjeljenja i mjere zaštite tokom
trajanja COVID-19 epidemije: preporuke i smjernice**

05. April 2020.

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

**Organizacija radioloških odjeljenja i mjere zaštite tokom trajanja COVID-19 epidemije:
preporuke i smjernice**

Autori: Mr sci. dr Žanka Cerović, dr Srđa Ilić, dr Dijana Račeta Mašić, dr Danica Raičević, dr
Valentina Vujović, dr Zorka Ilić u ime Udruženja radiologa Crne Gore /Radiological Association
of Montenegro RAM/

05. April 2020.

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

I Preporuke u organizovanju radiološke službe u vrijeme trajanja epidemije COVID-19

1. Formiranje radiološkog COVID-19 kriznog tima preko koga bi se povezale sve radiološke ustanove u Crnoj Gori, a u cilju standardizacije protokola i organizacije protoka rada, pravovremene informisanosti i rješavanja tekućih problema, uz redovno prisustvo predstavnika tima na sastancima menadžmenta bolnice.
2. Saradnja svih radioloških jedinica sa službom za epidemiologiju.
3. Protok rada na odjeljenju za radiologiju i implementacija protokola za suspektne, pacijente oboljele od virus COVID-19 i ostale pacijente:
  - Odložiti sve procedure koje nisu hitne, a u koje spadaju evaluacije hroničnih bolesti, kao i skrininzi, uz napomenu da se pregledi za onkološke pacijente redovno obavljaju.
  - Definisati dovoljan broj osoblja za kontinuirani proces rada u uslovima COVID-19 epidemije i organizovati rad u skladu sa tim.
  - Oformiti pult na ulasku u odjeljenje radiologije gdje će se vršiti epidemiološka anketa redovno zakazanih pacijenata. Svi pacijenti treba da odgovore na 3 pitanja:
    - Da li imate ili ste imali temperaturu ili simptome infekcije donjih respiratornih puteva sa kašljem i/ili otežanim disanjem tokom proteklih 15 dana?
    - Da li ste imali kontakt sa osobama koje su COVID-19 pozitivne u prethodnih mjesec dana?
    - Da li ste boravili van Crne Gore u prethodnih mjesec dana?

Ukoliko pacijent pozitivno odgovori na bilo koje od navedenih pitanja suspektan je na COVID-19 infekciju, daje mu se maska i upućuje se u nadležni epidemiološki centar, sa čijom potvrdom može da naknadno zakaže pregled.

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

- Zabrana putovanja zaposlenih u Centru za radiološku dijagnostiku u vrijeme trajanja COVID-19 epidemije.
- Obuka svih zaposlenih vezano za protokole suzbijanja infekcije i korišćenja lične zaštitne opreme, kao i sredstava za dezinfekciju.
- Osoblje radiologije koje dolazi u kontakt sa COVID-19 pozitivnim pacijentima treba da nosi jednokratna zaštitna odijela: kecelje sa dugačkim rukavima koje su otporne na tečnost, par rukavica za jednokratnu upotrebu, zaštitne naočare, masku i vizir za lice.
- Zaposleni bi trebalo da imaju obezbjeđena sredstva za dezinfekciju.
- Predlaže se centralizacija lične zaštitne opreme.
- Zaposleni ne treba da imaju nakit na sebi, ni lak za nokte. Brada umanjuje efekat maske za lice.
- Obavezna redovna dezinfekcija prostorija i površina, kao i edukacija zaposlenog osoblja koje radi na održavanju o načinu sprovođenja dezinfekcije, kao i o sredstvima koja treba da se koriste u tu svrhu.
- Raspored rada minimalnog broja zaposlenih u smjeni, poštujući pravila socijalne distance od minimum 1,5 m uz korišćenje lične zaštitne opreme u skladu sa preporukama.
- Rad od kuće ukoliko je to moguće-teleradiologija.
- Korišćenje po mogućnosti jedne radne stanice i dezinfekcija iste nakon završetka rada.
- Video konferencije.

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

From ref 7: J Am Coll Radiol. 2020 Feb 19. pii: S1546-1440(20)30150-21440)

The Canadian Association of Radiologists (CAR) and the Canadian Society on Thoracic Radiology (CSTR) Recommendations on COVID-19 Management in Imaging Departments, 2020. At <https://car.ca/wp-content/uploads/2020/03/The-Canadian-Association-of-Radiologists-CAR-and-the-Canadian-Society-on-Thoracic-Radiology-CSTR-Recommendations-on-COVID19-Management-in-Imaging-Departments-1.pdf>

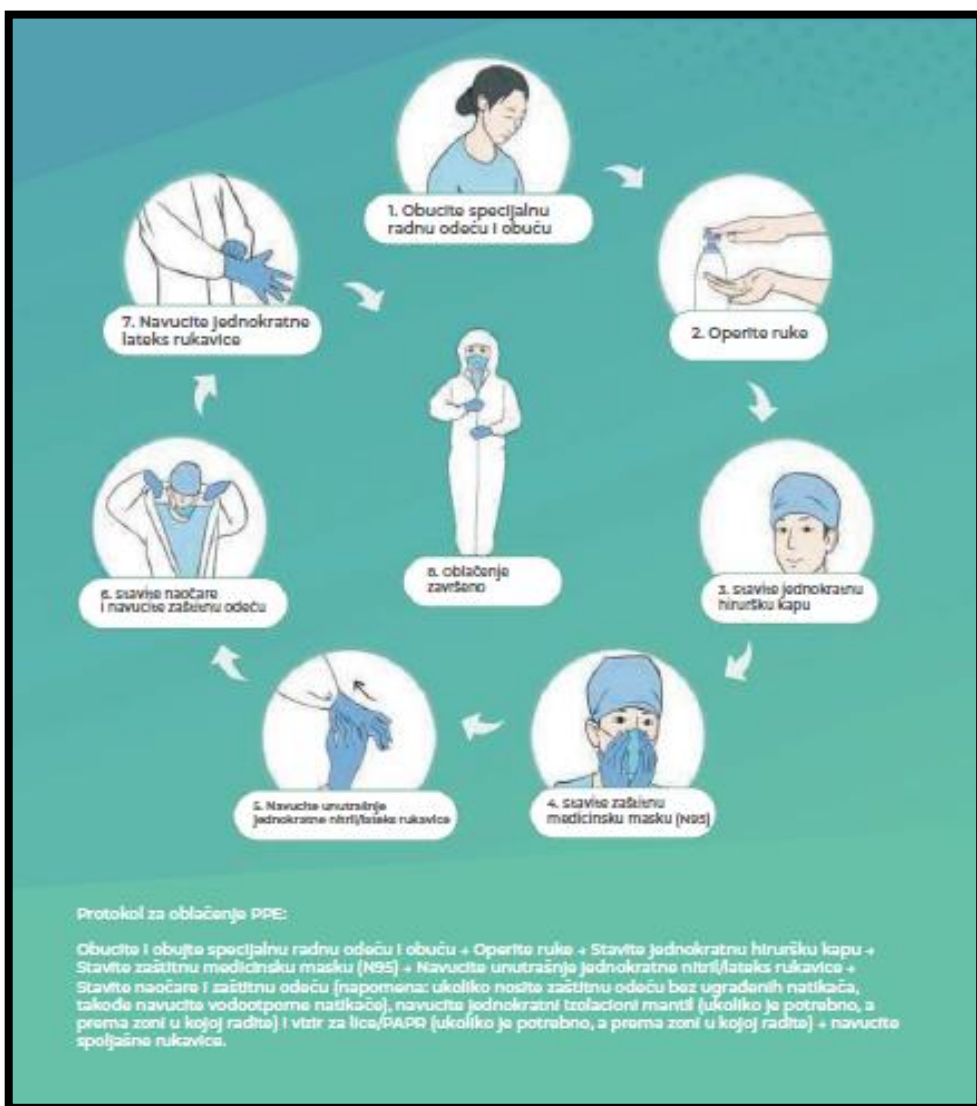
Udruženje radiologa Crne Gore
Ljubljanska bb, 81000 Podgorica, Crna Gore
www.radiologija.me info@radiologija.me

Udruženje radiologa Crne Gore

Radiological Association of Montenegro

- Procedura oblačenja: pranje ruku, oblačenje kecelje, stavljanje maske, pa štitnika za lice i na kraju stavljanje rukavica. Svlačenje obrnutim redom, s tim da se nakon skidanja rukavica preporučuje upotreba drugih, kako bi se smanjila mogućnost kontaminacije.

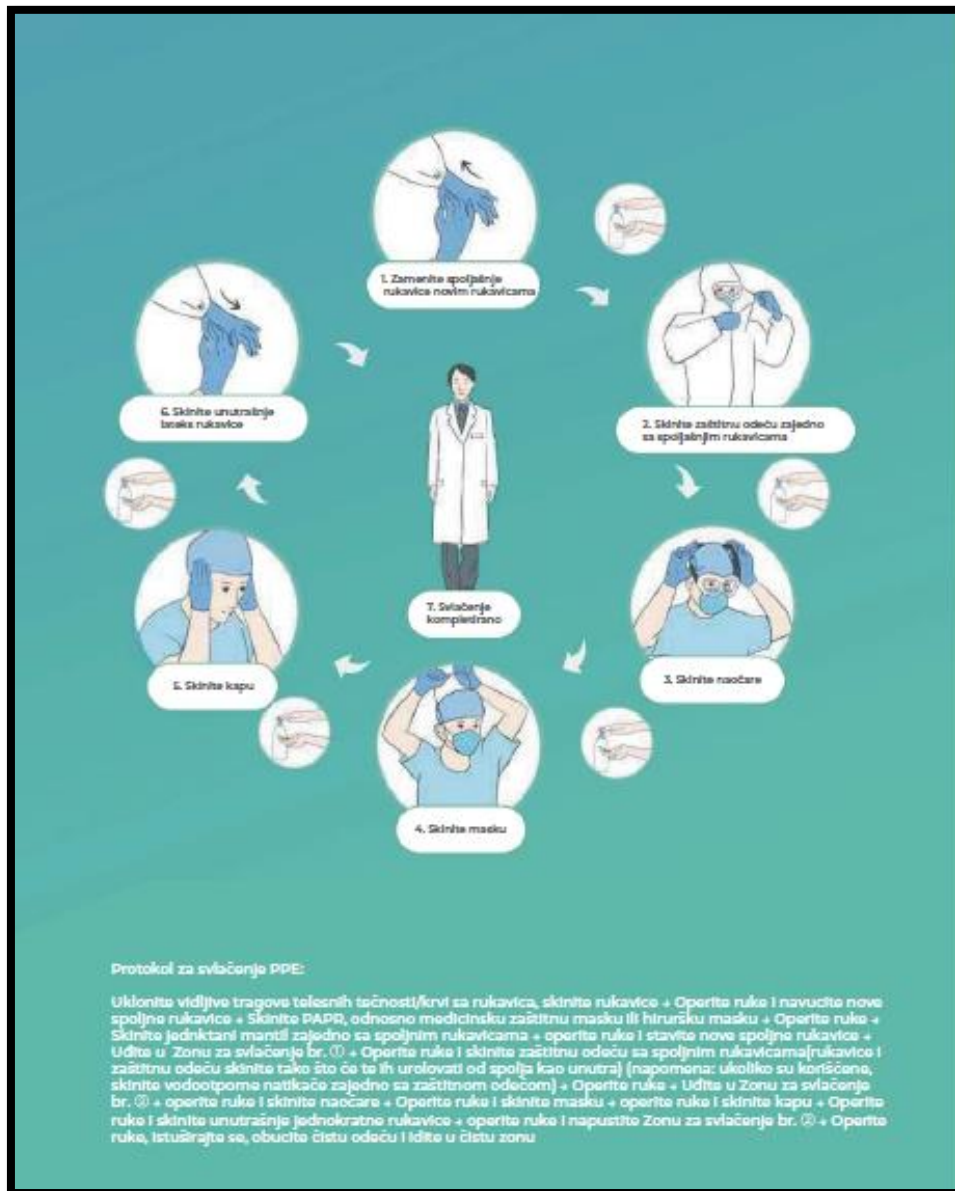

LIANG Tigbo, Handbook of COVID-19 Prevention and Treatment, 2020.
Priručnik o prevenciji i lečenju COVID-19 infekcije,
https://medf.kg.ac.rs/oglasna_tabla/Handbook_of_COVID-19_Prevention_and_Treatment_Srpski.pdf

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

LIANG Tigbo, Handbook of COVID-19 Prevention and Treatment, 2020.
Prirucnik o prevenciji i lečenju COVID-19 infekcije,
https://medf.kg.ac.rs/oglasna_tabla/Handbook_of_COVID-19_Prevention_and_Treatment_Srpski.pdf

Udruženje radiologa Crne Gore

Radiological Association of Montenegro

II Imaging dijagnostika i njihovo zakazivanje kod COVID-19 suspektih ili potvrđenih pacijenata:

- RTG i CT pluća se ne mogu koristiti kao skrining test na COVID-19, jer nemaju dovoljnu specifičnost ni senzitivnost.
- Testiranje na virus je jedina specifična dijagnostička metoda.
- Pacijent COVID-19 pozitivan se šalje na dijagnostički pregled samo u slučaju da taj pregled direktno utiče na menadžment liječenja.
- Ako postoje mogućnosti, potrebno je odvojiti mjesta za preglede suspektih i pozitivnih COVID-19 od ostalih pacijenata. Ukoliko to nije moguće, pacijente sa suspektom ili potvrđenom infekcijom je potrebno zakazivati u određenom terminu, nakon redovno zakazanih pacijenata.
- Ultrazvuk ima ulogu jedino na odeljenju intenzivne njege za brzu provjenu prisustva najčešće pneumotoraksa i pleuralnog izliva.
- Za sve specifične radiološke preglede kod pacijenata sa COVID-19 pozitivnih pacijenata potrebna je prehodna konsultacija radiologa.
- Kada su u pitanju hitni pregledi, medicinsko osoblje sa odeljenja ili iz urgentnog bloka treba da najavi dolazak svakog suspektog pacijenta ili pacijenta sa potvrđenom COVID-19 infekcijom na radiološko odeljenje, minimum 30 minuta prije dolaska, u cilju preduzimanja svih potrebnih mjera pripreme-zaštite i minimiziranja kontakata.
- Medicinsko osoblje sa odeljenja ili iz urgentnog bloka treba da sačeka poziv sa odeljenja radiologije prije nego što dovede pacijenta na pregled.
- Obezbjedeње može biti uključeno u sprovođenju protoka rada na radiološkom odeljenju.

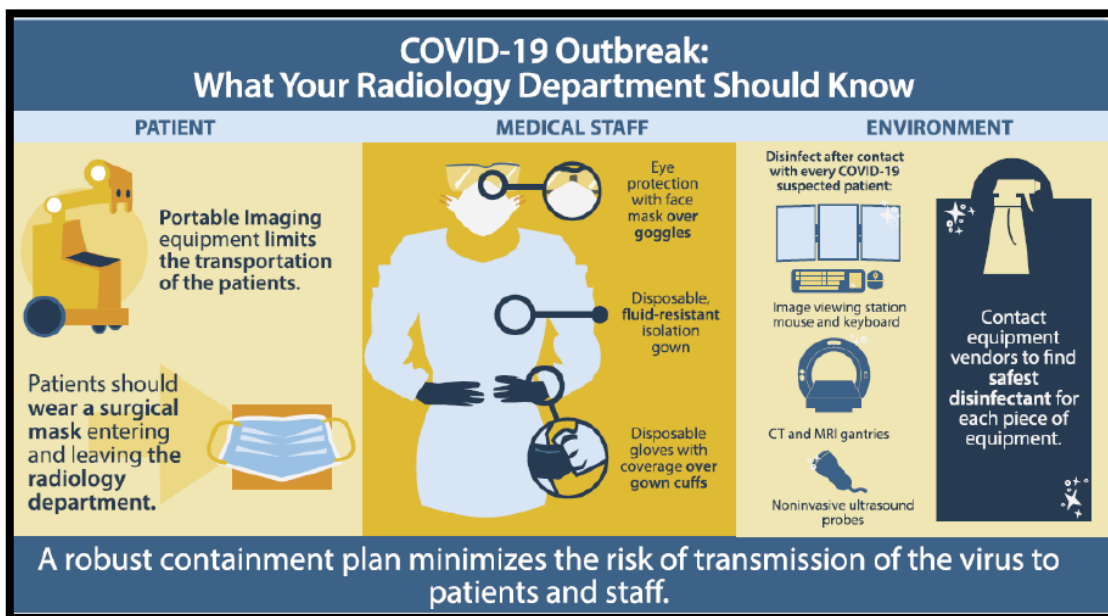

Udruženje radiologa Crne Gore

Radiological Association of Montenegro

III Redukcija potencijalne transmisije sa pacijenata

- Svi pacijenti, kao i pratnja pacijenata koji dolaze na preglede moraju da nose masku.
- Osoblje radiologije treba da koristi sve potrebne mjere u cilju sprječavanja i širenja zaraze

Infographic provided courtesy of Vancouver General Hospital's Emergency Department)
The Canadian Association of Radiologists (CAR) and the Canadian Society on Thoracic Radiology (CSTR) Recommendations on COVID-19 Management in Imaging Departments, 2020. At <https://car.ca/wp-content/uploads/2020/03/The-Canadian-Association-of-Radiologists-CAR-and-the-Canadian-Society-on-Thoracic-Radiology-CSTR-Recommendations-on-COVID19-Management-in-Imaging-Departments-1.pdf>

- Ukoliko je moguće obezbjediti jedan portabilni rendgen aparat na kome će se snimati COVID-19 pozitivni pacijenti. Ukoliko to nije moguće neophodna je adekvatna dezinfekcija aparata nakon upotrebe.

Udruženje radiologa Crne Gore
Radiological Association of Montenegro

- Svi radiološki tehničari treba da se obuče o korišćenju lične zaštitne opreme i treba da poštuju redoslijed propisanih pravila vezanih za rad sa COVID-19 pozitivnim pacijentima uključujući dezinfekciju opreme. Olovna kecelja se dezinfekuje nakon nošenja sa obje strane. Portabilni rendgen aparat takođe treba dezinfikovati, posebno točkove i prekriti ga sa plastičnim prekrivačem. Rendgen kasete i markere treba čistiti sa obje strane i staviti ih u 2 sloja plastičnih jednokratnih kes.
- U izvođenju pregleda na odjeljenju, radiološkim tehničarima pomažu medicinske sestre.
- Takođe, ukoliko je moguće, izdvojiti jedan ultrazvučni aparat samo za COVID-19 pozitivne pacijente (čišćenje aparata je isto kao i za mobilni rendgen aparat). Ultrazvučne sonde treba propisno očistiti i staviti ih u jednokratne futrole. Alternativno, u slučaju nedostatka istih, sterilne rukavice ili sterilni zeleni papir se koristi za prekrivanje sondi i umotavanje kablova.
- Prilikom snimanja suspektnih ili pozitivnih COVID-19 pacijenata na skeneru, predlaže se da dva tehničara budu prisutna, jedan da bude u kontaktu sa pacijentom, a drugi da bude zadužen za rad na konzoli.
- Pacijenti se bez zadržavanja uvode u prostoriju za pregled.
- Osoblje na radiologiji koje je zaduženo za rad na (CT/MRI) određuju privremen prekid rada potreban za dezinfekciju opreme između pacijenata.
- Nakon dezinfekcije, u dobro ventilisanu prostoriju ne trebaju da ulaze pacijenti najmanje 60 min.

Udruženje radiologa Crne Gore

Radiological Association of Montenegro

Reference:

1. LIANG Tigbo, Handbook of COVID-19 Prevention and Treatment, 2020. Priručnik o prevenciji i lečenju COVID-19 infekcije, http://medf.kg.ac.rs/oglasna_tabla/Handbook_of_COVID-19_Prevention_and_Treatment_Srpski.pdf
2. The Canadian Association of Radiologists (CAR) and the Canadian Society on Thoracic Radiology (CSTR) Recommendations on COVID-19 Management in Imaging Departments, 2020. At <https://car.ca/wp-content/uploads/2020/03/The-Canadian-Association-of-Radiologists-CAR-and-the-Canadian-Society-on-Thoracic-Radiology-CSTR-Recommendations-on-COVID19-Management-in-Imaging-Departments-1.pdf>
3. WHO. Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). Report. World Health Organization (WHO); 2020 16-24.02.2020. [https://www.who.int/publications-detail/report-of-the-who-china-joint-mission-on-coronavirus-disease-2019-\(covid-19\)](https://www.who.int/publications-detail/report-of-the-who-china-joint-mission-on-coronavirus-disease-2019-(covid-19))
4. ACR Recommendations for the use of Chest Radiography and Computed Tomography (CT) for Suspected COVID-19 Infection, 2020. At <https://www.acr.org/Advocacy-and-Economics/ACR-Position-Statements/Recommendations-for-Chest-Radiography-and-CT-for-Suspected-COVID19-Infection>
5. Rodrigues, J.C.L. et al. An update on COVID-19 for the radiologist - A British society of Thoracic Imaging statement. (2020) Clinical Radiology. [https://www.clinicalradiologyonline.net/article/S0009-9260\(20\)30087-8/fulltext](https://www.clinicalradiologyonline.net/article/S0009-9260(20)30087-8/fulltext) > <https://doi.org/10.1016/j.crad.2020.03.003>
6. Yan Li, Liming Xia. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19): Role of Chest CT in Diagnosis and Management. (2020) American Journal of Roentgenology. <https://doi.org/10.2214/AJR.20.22954> > doi:10.2214/AJR.20.22954 - <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/32130038> > Pubmed
7. The First Affiliated Hospital, Zhejiang University School of Medicine World Health Organization. Novel Coronavirus (2019-nCoV) technical guidance, 2020. At <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/technical-guidance>

Udruženje radiologa Crne Gore

Radiological Association of Montenegro

8. Centers for Disease Control and Prevention. 2019 Novel coronavirus, Wuhan, China. Information for Healthcare Professionals. Centers for Disease Control and Prevention, 2020. at <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-nCoV/hcp/index.html>
9. UpToDate. Coronavirus disease 2019 (COVID-19), 2020. at <https://www.uptodate.com/contents/coronavirus-disease-2019-covid-19#H2513094760>
10. Mossa-Basha M, Meltzer CC, Kim DC, Tuite MJ, Kolli KP, Tan BS. Radiology Department Preparedness for COVID-19: Radiology Scientific Expert Panel. Radiology 2020;200988. at <https://pubs.rsna.org/doi/10.1148/radiol.2020200988>
11. ACR Recommendations for the use of Chest Radiography and Computed Tomography (CT) for Suspected COVID-19 Infection, 2020. at <https://www.acr.org/Advocacy-and-Economics/ACR-Position-Statements/Recommendations-for-Chest-Radiography-and-CT-for-Suspected-COVID19-Infection>
12. Canadian Society of Thoracic Radiology and the Canadian Association of Radiologists' Statement on COVID-19. Canadian Association of Radiologist and Canadian Society of Thoracic Imaging, 2020. at <https://car.ca/cstr/>
13. Kooraki S, Hosseiny M, Myers L, Gholamrezanezhad A. Coronavirus (COVID-19) Outbreak: What the Department of Radiology Should Know. J Am Coll Radiol 2020. at <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/32092296>
14. Airborne Viral diseases. Center for Disease Control (CDC), 2020. at <https://www.cdc.gov/infectioncontrol/guidelines/environmental/background/air.html#c2c>
15. List N: Disinfectants for Use Against SARS-CoV-2. United States Environmental Protection Agency, 2020. at <https://www.epa.gov/pesticide-registration/list-n-disinfectants-use-against-sars-cov-2>
16. Canadian Society of Breast Imaging and Canadian Association of Radiologists Joint Position Statement on COVID-19, 2020. at https://csbi.ca/wp-content/uploads/2020/03/Covid-19-statement-CSBI_CAR-1.pdf
17. Centers for Disease Control and Prevention. Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). How to prepare. How Coronavirus Spreads, 2020. at <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prepare/transmission.html>